

ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ Ք

ԱՇԽԱՏԻ

ԱՄԵՆԱԳԵՂԵՅԻՆ ՓԻՐՔԸ՝

Ոչ կողքին կամ թուղթերուն կողմանէ, անշուշտ. այդ ոչինչ է « աշխարհի ամենագեղեցիկ գիրքը » կոչուելու համար, գէթ գրականութեան մէջ:

Այն ոք բաղդը չունի հեղինակի մը գրութիւնը ընագրին մէջ կարդալու. այս հանգամանքը կը լրացուի թարգմանութեամբ: Բայց ամէն մարդ ալ առիթը կամ ժամանակը չունի՝ բոլոր մատենագիրները կարդալու. այդ սիրուն պարտքն ալ՝ յանձն առած է ծաղիւղաղը. կարեւոր և գրեթէ անհրաժեշտ գործ մը, որ դժբախտաբար իր արժանի հոգը չէ վայելած մեր ազգէն: Փառասնական տարիներ առաջ, — մի քանիսն միայն յիշելու համար, — Ս. Ղազար կ'ընծայէր ազգին՝ օտարազգի մատենագիրներէն խնամքով կազմուած ծաղկաքաղ մը, երկու հատոր, արձակ և ոտանաւոր: Արդէն հսկայ քայլ մ'էր առ, ամայի ասպարէզին մէջ: Բայց ինչ ընես, շատ մատչողներ չունեցաւ. միակ յանգանքը՝ գրաբար գրուած ըլլալն էր: Համեմատաբար, աւելի ընդունելութիւն գտաւ Սիմոն Գաբամանեանի « Հաւաքածոյ ընտիր գրութեան »-ը: Ասոր մէջ, բայց ի « աշխարհիկ լեզուով » ըլլալէ, հեղինակը մտուցած էր վերլուծումներ, դրուած՝ յօդուածներու ներքեւ, քաջատրելի բառեր, գեղեցիկ զուրցուածքներ, գրականական կանոններ, և այլն:

Բայց մարգարէ չէինք, 1907ին է եղբոր պիտի առնէինք Պ. Արմենակ Արամեանի ձեռքէն « Աշխարհի ամենագեղեցիկ գիրքը »: Որչափ վերնագիրը նոր, քիչ մ'ալ

տարորինակ, այնչափ ալ բովանդակութիւնը յանդուգն կամքի մ'արդիւնք: Պ. հեղինակը հոն, այդ 230 էջերու մէջ, յաւելցած է սղմեցնել « հատուածներ 26 զանազան ազգերի գրականութիւններէ »: Սպանիացի, հայ, յոյն, շվեդացի, որ մէկը համբմ: — Կեցիր, հոլանտացիներէն կայ. — ի հարկէ, Հիլդէբրանդի « Օրոցքի մօտ »-ը: — Էյ, հնդկներէն. — կայ. Գաւշիկաշի « Պատգամաբեր ամպը »: — Ո՛վ միաց. չինացիներէն. — Չինացիներէն, ... առ միաց. մոնղոլներ է: Սակայն պէտք է խոստովանիլ, որ Պ. հեղինակը « գալիս է մի պակաս լրացնելու » հայ գրականութեան մէջ: Ըսելիք մ'ալ չունինք ճաշակի կամ ընտրողութեան մասին. բայց քիչ մ'աւելի պրպրտումը, կարծենք, կրնար աւելի սիրուն յօդուածներ յայտնել: Արաբները, օրինակի համար, համոզուած ենք որ լաւագոյն բան մը պիտի ունենային՝ քան անձանթէ մը գրուած « Գիշեր » բանաստեղծութիւնը: Ինչ սիրուն էջեր կան « Անթար »-ի մը, « Հազար ու մէկ գիշեր »-ի մը, և այլն մէջ: Նոյնը նաեւ ճարտարացի թանէֆիդի իկատմամբ: Այդ ծաղկաքաղը, ինչպէս հեղինակը կը կանխէ ըսելու, ոչ միայն մանուկներու՝ այլ ամենուն համար է. ամէն ոք ուրեմն իրաւունք ունի հոն փնտռելու 26 ազգերու « ամենագեղեցիկ » ծաղիկները, քանի որ մէկ հատ միայն ներկայացուցիչ պիտի ըլլայ իւրաքանչիւր ազգէն: « Զարգացած անհատ »-ն ալ հոն պիտի գտնէ զարգացումի նոր պատճառ մը:

Սակայն պահանջ մ'ալ կայ, որ ամէն ծաղկաքաղի մէջ գոհացնելու է, — գրական վերլուծումներ կամ խորհրդածութիւններ հատուածիկին վրայ. ինչ որ աւելի յայտնի և երազ պիտի ընէ անոր ընթերցումին արդիւնքը: Այս կէտը բոլորովին անտեսուած ալ չէ Պ. Արմենակէն. բայց քիչ մ'աւելի խնամքը փափագելի կը թողու մեզ:

Հ. Ղ. ԲԱՆԿԵՍ

Շարայարեկի

1. Աւերապատկոյ, 1907, տպ. Երեւ. Արմենակ Արամեան: